

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Зданевич Лариси Володимирівни
на дисертацію Радишевської Марії Миколаївни

“Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки”, поданої до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність проблеми наукового дослідження **Радишевської Марії Миколаївни** є цілком очевидною і визначається, на мою думку, передовсім такими його важливими позиціями. По-перше, сутність професійної діяльності вчителя передбачає активну взаємодію педагога і учня. По-друге, успішний перебіг навчального процесу залежить від інтерактивної діяльності учителя та встановлення суб'єкт-суб'єктних стосунків між учасниками цього процесу. По-третє, значущість дисертаційної роботи М.М.Радишевської посилюється нагальною потребою змістового та методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі формування інтерактивної компетентності. Якщо оцінювати рівень актуальності обраної Радишевською М. М. теми дослідження з цих позицій, то вона є беззаперечною. Уже в назві теми містяться **важливі** проблеми, розв'язання яких як на науковому, так і на рівні практики є **важливими** завданнями сучасної освіти. А саме: це проблема формування інтерактивної компетентності, а по-друге, проблема підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, що визначає необхідність усвідомлення сучасними фахівцями початкової ланки освіти знань про учня в особистісно-середовищному контексті, формування умінь і навичок, необхідних педагогам у сфері соціально-виховної практики та особливостей її організації.

Автор досить переконливо аргументує свій науковий пошук аналізом актуальності поставленої проблеми, наявністю виявлених суперечностей і недостатнім рівнем її вивчення у педагогічному плані та розробленості змістово-методичного забезпечення. Дотично об'єкта і предмета дослідження

дисертантом чітко визначено завдання, які успішно реалізувалися на сучасних освітніх парадигмах й концепціях, тенденціях, прогресивних ідеях вітчизняного і зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Реалізація авторського спроектованого наукового пошуку обраної проблеми відображена у науковій новизні дослідження, яка є беззаперечною і цілком очевидною. Радишевська М. М., спираючись на кращі досягнення теорії і практики зарубіжної та вітчизняної педагогіки, використовуючи напрацьовані наукові підходи, сформулювала вихідні концептуальні положення, які дозволили виявити не тільки загальні тенденції, а й характерні особливості, підходи, принципи, педагогічні умови формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як оптимального результату професійної підготовки у виші. Безсумнівним науковим досягненням і заслугою дослідника вважаємо розробку структурно-функціональної моделі формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки, яка містить взаємопов'язані структурні компоненти (цільовий, операційний, оцінювальний) та функціональні компоненти (мотиваційний, діагностичний, конструктивний, діяльнісний, міжкультурний, результативний), що вказують на основні функції вчителя-гуманітарія, виконання яких передбачено специфікою професійно-педагогічної діяльності.

Важливим для сучасної освіти є також практикозорієнтований вектор дослідження. Він є незаперечним: експериментальний спецкурс “Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей” і методичні рекомендації “Культура професійного мовлення”, “Етика міжнародних відносин”, “Новітні освітні технології” для студентів, викладачів, методистів та слухачів курсів післядипломної педагогічної освіти стануть цінним науково-методичним доробком для сучасної педагогічної практики вищих навчальних закладів.

Звертає на себе увагу в позитивному плані досить об'ємний масив і широка географія досліджуваних (Чернігівська, Севастопольська, Полтавська, Житомирська області).

Логіка опонування вимагає необхідності надалі оцінити змістовий аспект роботи: дисертація містить 3 розділи, викладених на 306 стор, в яких відображена стратегія наукового пошуку і аналізу дослідницько-експериментальних даних. Список використаних джерел налічує 310 найменувань, з яких 59 іноземною мовою. Робота містить 7 рисунків, 4 схеми та 36 таблиць на 38 сторінках і 22 додатки.

Відзначимо, що у дисертаційній роботі віднайдена досить оптимальна з практичної точки зору стратегія наукового пошуку, який дисертантка починає з теоретичного аналізу наукових підходів щодо формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки. Так, проведений аналіз психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми дозволив дисертантці обґрунтувати положення методологічних підходів до дослідження (системний, діяльнісний, технологічний, компетентнісний) та визначити підходи до експериментального навчання з проблеми наукового пошуку (гуманістичний, особистісно орієнтований, комунікативний, фасилітативний). Зазначені підходи формують філософсько-педагогічні підвалини, що дозволяє здійснити більш детальний аналіз і створити об'єктивне уявлення про предмет дослідження. Вважаю, що виокремленні підходи відповідають меті і завданням дисертаційного дослідження, та можуть гармонійно доповнювати цілісність вивчення порушеної педагогічної проблеми.

Дисертанткою здійснено теоретичний аналіз положень законодавчих вітчизняних і міжнародних освітніх документів, що уможливило визначення мети, завдань, змісту та структури професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. У результаті логіко-семантичного аналізу понятійного апарату дослідницею достатньо компетентно

сформульовано базові категорії дослідження: “гуманітарна освіта”, “гуманітарні спеціальності”, “професійна діяльність”, “професійна діяльність майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей”, “взаємодія”.

Здійснено контент-аналіз і запропоновано основні дефініції: “компетенція”, “компетентність”, “інтерактивна компетентність”. Поняття інтерактивна компетентність дослідницею трактується як професійна інтегральна якість особистості, яка виявляється у її здатності до міжособистісної комунікації, передбачає її спроможність активізувати діяльність у межах міжсуб’єктної взаємодії і визначає її готовність до здійснення безперервного індивідуального розвитку, науково-практичним підґрунтям якої є сукупність знань, умінь, досвіду тактовного і рівноправного спілкування за створених комфортних творчих умов взаємодії.

Відтак, у роботі визначається мета розробити структурно-функціональну модель і технологію формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки, в основу яких покладено гуманістичну філософію освіти, основною ідеєю якої є суб’єктність студента в навчальному процесі, створення умов для його повної самореалізації і самоактуалізації, прояву творчості й індивідуальності. А також відображено методологічні підходи, структурні і функціональні компоненти; обґрунтовано педагогічні умови, форми та методи, що оптимізують процес формування інтерактивної компетентності.

Цілком логічним є наступний етап дисертаційної роботи – це обґрунтування сутності і структурних складових поняття “інтерактивна компетентність майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей”. Серед функцій досліджуваної компетентності дослідницею виокремлено такі: діагностична (розуміння очікуваного результату суб’єкт-суб’єктної взаємодії у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу); операційна (активізація діяльності у міжособистісній взаємодії); рефлексійна (здійснення аналізу якості виконання завдань інтерактивного характеру) та з’ясовано головні

завдання формування ІК майбутніх учителів ГС (трансмисія, обмін інформацією, трансакція, трансформація).

Не менш важливим результатом, отриманим Радишевською М. М. у процесі дослідження, є визначення нею структурних та функціональних компонентів моделі формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, а також критеріїв та показників рівня сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у визначеному напрямі, які автор чітко і ґрунтовно розкриває.

Констатувальний експеримент проведений на досить суттєвій вибірці студентів, при залученні студентів гуманітарних спеціальностей та викладачів вишів, результати якого дозволили виокремити рівні сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей та визначити напрями дослідницького пошуку удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови.

Важливою і логічно вибудованою видається нам програма формувального етапу експерименту: модель реалізується шляхом створення та впровадження основних етапів технології формування інтерактивної компетентності (орієнтаційний, реалізаційний, аналітичний етапи); її складових, упорядкованих за певними принципами з визначеними метою і завданнями її функціонування.

Це передбачає використання відповідних форм, методів і засобів, реалізація яких забезпечує досягнення очікуваного результату – сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей – тут простежуються новаторські розробки автора, які вирізняються оригінальністю, дієвістю і водночас високою результативністю. Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Зауважу, що всі кількісні результати дослідження статистично обчислені, їх достовірність не викликає сумніву. Отримані позитивні результати свідчать про ефективність запропонованої автором структурно-функціональної моделі й технології формування інтерактивної компетентності майбутніх фахівців означеного профілю та їхню адекватність поставленим завданням та меті дослідження.

Основні положення та висновки дисертації, які віддзеркалюють її структуру, опубліковані в одноосібному навчально-методичному посібнику “Педагогічна технологія формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки” (Житомир, 2015), а також у 17 одноосібних публікаціях автора, з них 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 3 – у збірниках наукових праць, 6 – матеріали конференцій, 2 – у періодичних наукових міжнародних виданнях. Основні теоретичні й практичні результати дослідження було оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів – міжнародних, всеукраїнських, регіональних.

Автореферат відповідає змістові дисертації й розкриває її основні положення.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне вказати, що виконане дослідження не позбавлене окремих недоліків, побажань і певних дискусійних моментів:

По-перше, позитивно оцінюючи напрацювання авторки щодо характеристики структурних компонентів моделі формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у процесі професійної підготовки та виокремлення критеріїв, за якими здійснювалась діагностика їх сформованості, висловлюємо побажання про доцільність доповнення їх переліку духовно-моральним компонентом. Наше побажання зумовлене такими міркуваннями: по-перше, духовно-моральна складова є важливою компонентою професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей; по-друге, сучасна парадигма освіти

спрямовується не стільки на знання, уміння і навички, скільки на формування цілісної особистості, якій мають бути притаманні високі духовно-моральні якості. Окрім того з тексту не зрозуміло, чи є модель універсальною, прийнятною для підготовки фахівців за іншими спеціальностями.

По-друге, у першому розділі, підрозділ 1.2 на стор. 40–41 у контексті логіки дослідження до змісту професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей, дисертантка відносить перелік фахових знань. На нашу думку у роботі потребує конкретизації положення про “спеціальні знання майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей”.

По-третє, на стор. 57 та стор. 109 дисертантка використовує принцип “рівний рівному”. Однак, змістовий аспект означеного поняття в роботі відображено лише частково.

По-четверте, на нашу думку, більш детального обґрунтування потребує визначений автором дисертації “когнітивно-рефлексивний” критерій сформованості інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

По-п’яте, результати проведеного автором констатувального етапу експерименту варто було б систематизувати та подати в узагальненому вигляді в окремій таблиці.

По-шосте, у тексті дисертаційної роботи авторка здійснює аналіз навчальних планів, програм, який, на нашу думку, носить дещо узагальнений характер і практично стосується підготовки фахівців гуманітарних спеціальностей в цілому. Вважаємо доцільним більш чітко окреслити специфіку діяльності учителя англійської мови.

По-сьоме, в тексті дисертації подекуди зустрічаються незначні повтори думок.

Проте, висловлені зауваження не є принциповими, мають дискусійний характер, ні в якому разі не знижують і не впливають на позитивну оцінку даного дослідження, яке містить цінний як теоретичний, так і практичний

матеріал, вирізняється новизною результатів та висновків, що їх пропонує автор.

Вважаємо, що кандидатська дисертація **“Формування інтерактивної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей в процесі професійної підготовки”**, є завершеною науковою працею, наведені наукові результати якої дозволяють їх класифікувати як такі, що мають суттєве наукове значення. Дисертація за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає вимогам ДАК МОН України, щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема, “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор – **Радишевська Марія Миколаївна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності **13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Л. В. Зданевич

28 серпня 2015 року

Підпис Зданевич Л. В. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

В. М. Барановська